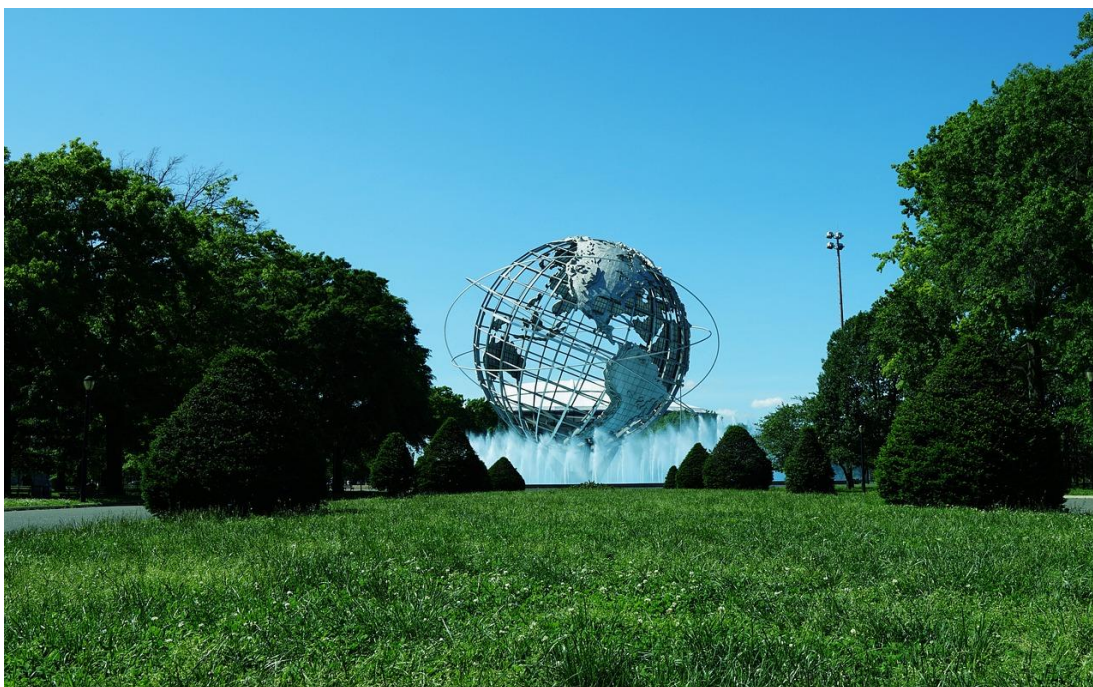

Lakatos Júlia

Ez már az új világ?

*Orbán Viktor kommunikációjának változása Donald Trump
megválasztása óta*

Orbán Viktor nem csinált titkot abból, kit látna szívesen az Egyesült Államok elnökeként. Azt remélte, hogy az amerikai elnökválasztás eredménye kedvezőbb politikai környezetet biztosít számára szuverenista politikája kiteljesítéséhez. De vajon változott valami, most hogy a számára kedvező forgatókönyv érvényesült?

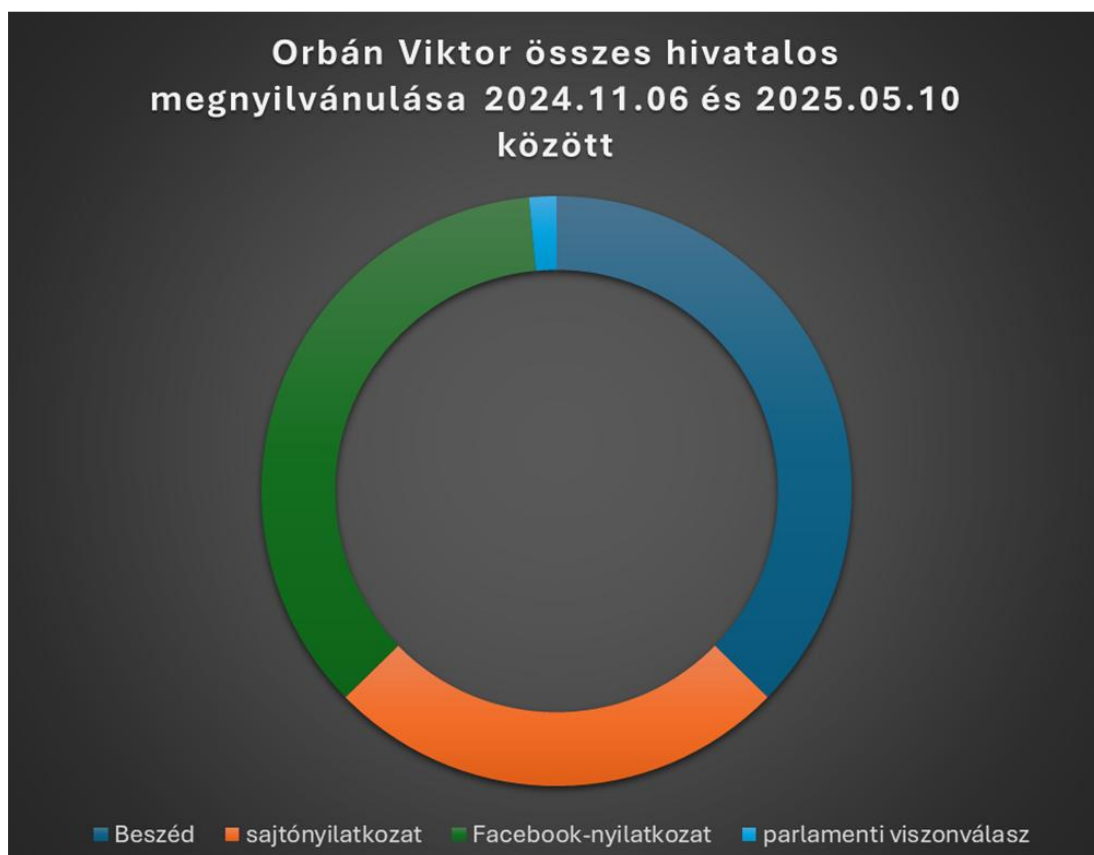

Elemzésünkben megvizsgáljuk Orbán Viktor beszédeit Donald Trump novemberi megválasztásától kezdve, arra keresve a választ, hogy érzékelhető-e elmozdulás kommunikációjában abból kifolyólag, hogy az Egyesült Államok elnöke hasonló módon gondolkodik a politikáról, mint Orbán Viktor. Tesszük ezt azért, mert az a megközelítés, amit a magunkénak vallunk, abból indul ki, hogy a politikusi beszédek *számítanak*. Folyamatában vizsgálva az elhangzó beszédeket, olyan többlet-információkat nyerhetünk ki belőlük, amelyeket a napi politikai elemzés nem feltétlen tud kimutatni.

A Méltányosság régóta készít összehasonlító beszédelemzéseket, mivel azokból többet tudhatunk meg akár politikai vezetőkről, akár egy adott párt önképéről. Beszédelemzések révén rekonstruálhatjuk politikusok gondolatmenetét és annak fejlődési folyamatát, továbbá lehetőségünk nyílik kiemelni olyan motívumokat is a beszédekből, amelyek adott esetben nem jutottak át a média szűrőjén. E tekintetben a beszédelemzés célja nem a beszédek valóságtartalmának ellenőrzése, hanem a szónokok politikai gondolkodásának feltérképezése. Az utóbbi években elterjedt a "fact checking" irányzata, amely a beszédek igazságtartalmára fókuszál csak, ez ugyanakkor magával vonta ennek az eszköznek a szelektív, pártpolitikai szimpátia alapú alkalmazását is. Elemzésünk szempontjából a beszédben megfogalmazott szándék fontosabb, mint az állítás tényleges igazságtartalma. Ezért is idézünk hosszabban a beszédekből, hagyjuk, hogy "önmagukért beszéljenek" a szövegek.

A beszédekben azt vizsgáljuk miként módosult Orbán Viktor kommunikációja Donald Trump hivatalba lépésével. Kiindulópontunk az, hogy Orbán Viktor alternatív rendszerajánlatának részletesebb kifejtése nagymértékben függ az adott politikai környezettől. A COVID, gazdasági válság, energiaválság háttérbe szorította az elméleti síkú gondolkodást, a liberalizmus és demokrácia viszonyáról szóló értekezések akkor erősödtek fel Orbán Viktor megnyilvánulásaiban, amikor a hatalompolitikai rendszerek fenntartásához szükséges "pénz, szavazat, ideológia" hármasából az első kettő adott volt. A (nemzetközi) konfliktusok élesebbé válásával háttérbe szorultak az elméleti kérdések, és előtérbe került az aktuális válság menedzselése (küzdelem a migráció ellen, a járvány ellen, békemisszió stb.). Ennek megfelelően a Biden adminisztráció alatt a magyar miniszterelnök korlátozottabb volt alternatív rendszer elméletének kifejtésében, mint Trump első elnöki ciklusa idején. Donald Trump megválasztását követően, februári évértékelő beszédében Orbán Viktor meghirdette az "Áttörés évét", arra alapozva, hogy Trump hatalomra kerülésével megváltozik a nemzetközi környezet, számtalan akadályt elhárítva politikai koncepciójának érvényesítése előtt. Így elemzésünkben egyrészt azt vizsgáljuk, *miként reflektál Donald Trump megválasztására Orbán Viktor*, milyen várakozásokat fogalmaz meg, másrészt, hogy *ez az új helyzet kihat-e a liberalizmus és demokrácia viszonyáról való gondolkodására, és ha igen, hogyan.*

Vizsgálatunk során három absztrakciós szintet azonosítottunk Orbán Viktor beszédeiben, ami három kihívásra is rávilágított a miniszterelnök koncepcionális gondolkodása terén. Ugyan elemzésünk explicite nem foglalkozik az ellenzéki oldalon az utóbbi évben végbement átrendeződéssel, azt azonban mégsem hagyhattuk figyelmen kívül, hogy a Fidesz, mint domináns párt tizenöt évet követően most először találta szembe magát markáns kihívóval. Így az általunk vizsgált kihívások közül kiemelt figyelmet érdemel, mennyire van szinkronban az Orbáni kommunikáció a domináns párt változó igényeivel.

Szerkezetét tekintve, elemzésünk három tartalmi elemet vizsgáló részből áll, az első az amerikai elnökválasztás eredményére adott reakcióra fókuszál, és arra, mi következik az új helyzetből. A második rész a liberális demokráciáról való gondolkodás változását mutatja be, míg a harmadik rész az első két kérdésből következő stratégiai változás irányát szemlélteti. Ez utóbbi tartalmazta a legnagyobb újdonságot a korábbiakhoz képest. Miközben az elmúlt tizenöt évben a Fidesz folyamatosan dolgozott hatalompolitikai rendszerének elméleti megalapozásán, az általunk vizsgált beszédek arra engednek következtetni, hogy egy új absztrakciós szint jelent meg ezen a téren, mégpedig a nagystratégiában való gondolkodás kísérlete. Elemzésünk negyedik részében ennek az elmozdulásnak az előnyeit és hátrányait elemezzük, rámutatva arra, hogy a domináns pártok nem tudnak folyamatos koncepcionális fejlesztés nélkül fennmaradni, felhívva a figyelmet arra is, hogy sok tekintetben összefolynak az absztrakciós szintek, világosabb hierarchiára és elválasztásra lenne szükség közöttük.

Trump és az új realitás

A választás eredménye egyértelműen szakaszhatárt jelez Orbán Viktor számára, ami kihat Európa, s benne Magyarország jövőjére is. Ez az értelmezés először a magyar-szerb stratégiai együttműködési tanács plenáris ülését követő sajtótájékoztatón hangzott el Alexander Vucic

jelenlétében, november 11-én, tehát alig pár nappal Donald Trump megválasztását követően. *“Az amerikai elnökválasztással egy új realitás jött létre. Azzal, hogy Európában megjelent a Patrióták szuverenista képviselőcsoportja és politikai tömörülése, Európában is új realitás jött létre. És mindenki látja, hogy az új erők lesznek sikeresek. Olyanok, amelyeket eddig inkább hátraszorítottak. A jövő a szuverén, önálló, büszke és sikerre éhes nemzeteké. Ez az új realitás. Európában ehhez kell mindenkinek hozzáigazítania a saját sorsát és a saját politikáját.”* Ez az új realitás ugyanakkor nem ígérkezik egy felhőtlen, nyugodt korszaknak: *“Ha az új realitás része, hogy a biztonság fölértékelődik, akkor a biztonság területén is jobban együtt kell működnünk. Ha Európa a magas energiaáraktól szenved, akkor nekünk az energia területén kell még jobban együttműködnünk. Hogyha attól kell tartanunk, hogy Európában blokkosodás következik be, és Európa protekcionizmussal válaszol az új helyzetre, akkor nekünk inkább a konnektivitást kell erősíteni: még inkább össze kell kapcsolódnunk egymással.”* Ezt az új realitást egy multilaterális közegben a Patrióták pártcsalád közgyűlésén egy héttel később úgy exponálta, hogy azért jöhetett létre ez az új helyzet, mert a baloldal nem volt képes kormányozni, kormányzásuk alatt erőtlenné vált Amerika és Európa egyaránt. Éppen ezért politikai ellenfeleit Orbán Viktor a régi világ szakértőinek tekinti, a Patrióták az új világ szakértőinek. A miniszterelnök szerint a jobboldal jobban érti ezt a korszakot, mint a bal-liberális elit. A magyar közönség számára továbbfejlesztve az új realitás gondolatát, a november 21-i MÁÉRT értekezleten úgy fogalmazott, hogy:

“Az első és legfontosabb dolog, hogy azt rögzítsük, akárhogy is hívják az új amerikai elnököt, az amerikai elnök sohasem a megváltónk, hanem csak a harcostársunk – legjobb esetben. Rosszabb esetben az ellenfelünk. Ezt négy éven keresztül kitanultuk, jó esetben meg a harcostársunk. Nem hiszem, hogy a világnak van olyan vezetője, és végképp nem hiszem, hogy a legnagyobb ilyen lenne, aki azzal kel és fekszik, hogy vajon hogyan tudna segíteni a magyaroknak. A magyarok csak saját magukat tudják kisegíteni a bajaikból, és csak saját maguk tudnak kezdeményezni olyasmit, ami nekik fontos. A különbség az, hogy ezt most nem ellenséges érzületekkel fogják fogadni Washingtonban, hanem kifejezetten támogató és baráti reflexekkel. Úgyhogy jó esély van arra, hogy a nemzetközi térben, ahol Magyarországnak számos nehéz csatát kellett és kell vívnia, kevésbé leszünk magányosak, mint eddig voltunk. Sőt, ezekben a csatákban már nem is az első vonalban kell lennünk, mert az első vonalban most már a legnagyobb ország lesz, hogyha migrációról lesz szó akár az ENSZ-ben, akár más szervezetekben, vagy a családvédelemről és a genderideológiával szembeni föllépésről lesz szó, vagy éppen a háború és a béke kérdéséről lesz szó.”

Ez utóbbi gondolat az amerikai elnökválasztásról jól jellemzi a beiktatásig tartó idő kommunikációját Orbán Viktornak. Erősen érzékelhető egyfajta visszafogottság a beszédeken, az elvárások, várakozások minimalizálása, amelyhez képest minden pozitívum jól kommunikálható, az esetleges negatív hatások súlya pedig leértékelhető. A beszédekből az olvasható ki, hogy nem konkrét

Ügyekben vár segítséget, előnyöket, önmagában a Biden kormány ellenséges fellépésének megszűnése érték a kormány számára. Trump politikája előnyös számára, mivel egyfelől egyfajta “faltörő kosként” funkcionál a világpolitikában, másfelől legitimitást kölcsönöz az Orbán-kormány politikájának, hogy az Egyesült Államok hasonló megközelítést képvisel. Orbán Viktor tisztában van azzal, hogy abból adódóan, hogy Trump az amerikai érdekeket fogja előnyben részesíteni, lesznek Magyarország számára kedvezőtlen hatásai is politikájának (pl. NATO védelmi költségek emelkedése), ugyanakkor úgy véli, hogy Trump megnyitja az utat egy más típusú – a nemzeti érdeket mint államszervezési elvet elismerő – politizálás előtt. Míg a liberális államszervezési modell ideológiai alapú lojalitásra épült az ellentétes ideológiát vallókkal szemben, addig a nemzeti érdek alapú államszervezési modellben háttérbe szorul az ilyen irányú feltétlen lojalitás, a nemzetek elsősorban saját érdekeik érvényesítésére koncentrálnak, így egyes kérdésekben, akár az ideológiailag egyetértő felek is szembekerülhetnek egymással. Ugyanígy, ideológiai közösségvállalás nélkül is tudnak együttműködni országok közös érdekek mentén.

A kezdeti visszafogottság Donald Trump beiktatásával háttérbe szorul. Egy nappal az Egyesült Államok elnökének beiktatását követően, Robert Ficoval tartott közös sajtótájékoztatón a miniszterelnök úgy fogalmazott, hogy “... *tegnap óta mi vagyunk a főáram, mi vagyunk a mainstream.*”

A nyugati világ két lábon áll: az amerikai meg az európai lábon. Az egész nyugati világban tegnaptól mi vagyunk többségben." Előző nap, az Európai Unió elnökséget értékelő konferencián Orbán Viktor egy új korszak hajnaláról, egy világ-rendszerváltásról beszélt, amelyben Trump és az európai patrióták átalakítják a nyugati világot, nem csak azért, mert az angolszász világ hanyatlásnak indult, hanem azért is, mert a Kelet felemelkedőben van. A nagyhatalmi versengés négy színterét vázolja fel, a geopolitikát, a gazdaságot, az államszervezési modelleket, és az identitást. Elemzésünk számára az utolsó előtti pont a legfontosabb, ami egy az egybeni visszatérés a 2014-es tusnádfürdői gondolatmenetéhez, miszerint a változó világban versenyfutás van annak az államszerveződési modellnek a kitalálására, amely leginkább versenyképessé tesz egy nemzetet. Az akkori beszédnek az volt az üzenete, hogy azok az országok, amelyek leginkább versenyképesek gyakran nem nyugatiak, nem liberálisok, sok esetben még csak nem is demokráciák. Orbán Viktor akkor azért "szállt be" ebbe a versenybe, mert úgy érezte, hogy a liberális államszervezési modell kezd elveszíteni versenyképességét. Hacsak nem hajtanak végre jelentős változtatásokat, akkor vissza fog szorulni globális jelentőségük. Tizenegy évvel később az általunk vizsgált beszédekben lényegében konstatálja, hogy az akkor előrevetített változás a miniszterelnök szerint ténylegesen bekövetkezett.

"A nagy verseny harmadik területe az államszervezési modellek versenye. Mindenhol keresik a legkedvezőbb, legnagyobb teljesítményt

biztosító társadalomszervezési formákat. Izgalmas és tanulságos viták zajlanak erről Washingtontól, Kínától Indián és Oroszországon át Iránig, Izraelig és Törökországig. Amit mindenki láthat, akinek van szeme a látásra, hogy a nyugati liberális államszervezési modell, amit ők liberális demokráciának hívnak, megbukott. Összeroppant saját súlya, pontosabban saját hibáinak súlya alatt. A bukás helyszíne pedig éppen szülőhazája, az Egyesült Államok. Túlbürokratizált állami rendszer, agyonszabályozott gazdaság, mozgás- és cselekvésképtelen állam. Egy állam, amely végül már nem a polgáraiért, hanem azok ellen dolgozik. Nos, ez ellen lázadtak fel az amerikaiak. Az amerikai lázadás kinyitja a teret, megadja a lehetőséget, legitimálja az államszervezési módok közötti versenyt.”

A liberális korszak vége?

Az, hogy az amerikai választások eredménye szakaszhatárt jelent a korábbiakhoz képest együtt jár Orbán Viktor beszédeiben azzal a gondolattal, hogy véget ért a nyugati világon belüli liberális, progresszív dominancia. A világpolitikai, geopolitikai erőegyensúly megváltozott, és olyan új centrumok emelkedtek ki, elsősorban Ázsiában, amelyek azt eredményezik, hogy a modernitás többé nem nyugati kategória. Ezt a jelenséget legrészletesebben az Eurázsiai Fórum november 21-i konferenciáján fejtette ki a miniszterelnök. Mint fogalmazott: “Modernnek lenni nemcsak Nyugaton, nemcsak nyugati módra,

hanem Keleten, keleti módon is lehet.” A világpolitikai folyamatok megváltozása összefügg a feltétlen nyugati mintakövetés megszűnésével is, amit ugyanezen a napon, a MÁÉRT ülésen fejtett ki részletesebben: “Magyarországon a külpolitikai gondolkodásban időnként doktrínaként megfogalmazva, időnként csak sodródásszerűen, de mégiscsak két politikai iskola létezik, amelyek egymás mellett léteznek. Amikor intellektuálisan jobb állapotban vagyunk, és meg is tudjuk ezeket fogalmazni, akkor nemcsak egymás mellett, hanem egymással versengve is léteznek. Ugye, ez még a felvilágosodás hagyománya, sőt talán inkább a kálvinista Európát járó magyar diákok hagyománya, akik fölhívták a figyelmünket arra, hogy tőlünk nyugatra egy versenyképesebb, fejlettebb és boldogabb életet lehetővé tevő, mondjuk úgy, hogy modernebb világ létezik, és az egyik iskolája a magyar külpolitikai gondolkodásnak mindig is azt mondta, hogy ha ez így van, akkor nekünk csak az a feladatunk, hogy azt megértsük, megismerjük, mutatis mutandis ott, ahol kell, magyarítsuk, és tegyük át ide, Magyarországra. Ami egy remek gondolat volt. Az egész magyar rendszerváltás 1988-tól vagy a nyolcvanas évek közepétől kezdődően erre a gondolati láncolatra fűzte föl a saját terveit, programjait és tevékenységét. De azt is látjuk az elmúlt időszakban, hogy ennek a gondolatnak az evidens érvényessége megkérdőjeleződött, talán el is vészett.”

A már említett két rendezvényen elhangzó gondolatok érdekesen erősítik egymást. A nyugati mintakövetéstől való eltérés felveti a

kérdést, hogy milyen alternatíva van, de azt is, hogy miért kell egy Magyarország méretű államnak ilyen kérdésekkel foglalkozni. Az Eurázsiai Fórumon Orbán Viktor részletesen foglalkozott ezzel a kérdéssel, ami útmutatásul szolgál a tekintetben, hogy az új geopolitikai helyzet miként befolyásolja a liberális demokrácia viszonyáról szóló gondolkodását:

“Persze az ember úgy gondolja, hogyha a hagyományos nyugati változások világértelmezése többé nem érvényes, akkor van egy intellektuális készlet arra, hogy keressen egy másikat. De volt egy és van továbbra is egy másik indok, amiért nekünk foglalkoznunk kell az ország mérsékelt kapacitásai ellenére is ezekkel a kérdésekkel, és talán valami ilyesmi kikövetkeztethető volt a jegybankelnök úr szavaiból is, ugyanis a változások gyorsak. A politika lényege az ütemérzék. Sok okos ember van a világon. Lényegében egy kormányzat a világon jelen lévő összes tudást be tudja gyűjteni, ezek elérhető, megszerezhető tudások, részben megvásárolhatók, részben a világ intellektuálisan jelentős koponyái szívesen állnak rendelkezésére a döntéshozóknak, tehát tudás mindig van. A politika nem a tudás birodalma. A politika az alkalmazásnak a birodalma, az alkalmazás lényege pedig az ütem. Nemcsak jó dolgokat kell alkalmazni, hanem megfelelő időpontban kell alkalmazni. Minél kisebb egy ország, ez annál inkább igaz.”

Orbán Viktornek ez az idézete az elméleti síkú gondolkodásról az elméletek gyakorlati alkalmazására helyezi a hangsúlyt.

Némiképp arra enged következtetni, hogy, ha a liberális progresszív dominancia megszűnt, akkor az így létrejött új korszakban már nem kell olyan mélységben foglalkozni a liberális demokrácia viszonyának elméleti megalapozásával mint korábban, hiszen mindenki láthatja, evidencia, hogy a '90-es évek óta uralkodó paradigma megbukott. Mindez azzal a veszéllyel fenyeget, hogy ahogyan a történelem végével a liberális demokrácia gondolati fejlődése megállt, és a liberális demokrácia aktuális definíciója vált az ideális politikai rendszer alapjává, úgy a miniszterelnök által beharangozott új realitás is visszafoghatja az alternatív rendszer kísérletének elméleti megalapozását, részletezését, holott az messze nincs teljes körűen kifejtve. Ha az Orbáni-modellt úgy határozzuk meg ugyanis, hogy a liberális demokrácia a '60-as évek vége óta megváltozott, és belső egyensúlya eltolódott a liberális irányba a demokratikus elemek rovására, ezért vissza kell állítani, mi több át kell billenteni ezt az egyensúlyt a demokratikus elemek javára, akkor azt is láthatjuk, hogy többet tudunk arról, hogyan változott meg ez az egyensúly, és milyen politikai cselekvést igényel ennek megváltoztatása, semmint arról, hogy valójában milyen is a "demokratikusabb demokrácia".

A gyakorlati alkalmazás felé történő elmozdulás koncepciója mellett a beszédek arról is tanúskodnak, hogy az elmúlt évtizedben folyó gondolkodás nem csak a liberális demokrácia megváltozott helyzetének értelmezéséről szólt, hanem az alkalmazkodás megtervezéséről is. Orbán Viktor szerint az Európai Uniónak

lépésváltásra van szüksége, ami jelen esetben az ázsiai térség felé való nyitást jelenti. Ugyanakkor tisztában van azzal is, hogy nincs kellő politikai ereje az Unió ilyen irányú befolyásolására, még adott esetben egy megváltozott geopolitikai erőterben sem. Mint fogalmazott, Magyarországnak csak a saját stratégiájának végrehajtásához van ereje. *“Mi részt tudunk venni egy európai diskurzusban, amely arról szól, hogy Európának milyen stratégiára volna szüksége, de ez a nagypályás játékosoknak a terepe, amikor a döntést is meg kell hozni, és nemcsak közre kell működni intellektuálisan az erről szóló vitában”.* (Ezt a gondolatot megerősítette februárban is az Alice Weidellel (AFD) folytatott megbeszélést követő [sajtótájékoztatón](#) is.) E tekintetben hasonló kommunikációt folytat, mint az amerikai viszony kapcsán. Ahogyan nem számít arra, hogy Donald Trump megsegíti Magyarországot, arra sem számít, hogy erején felül befolyásolhatja az Európai Unió jövőbeli politikáját e tekintetben. Mindez szembemegy az olyan korábbi kijelentésekkel miszerint “el kell foglalni” Brüsszelt stb. A miniszterelnök kommunikációjában érzékelhető egyfajta mérlegelés a lehetőségekről és annak határaitól. Vállalni kell a konfliktusokat, de csak addig ameddig mutatkozik esély arra, hogy valamiféle előrelépést lehessen általuk elérni. Ez mutatkozik a magyar stratégiára vonatkozó gondolatára is: *“...Magyarország nem konfliktusmezőben vagy aknamezőn sétál, ha az európai kapcsolatairól van szó, hanem végrehajt egy nagyon tudatos nemzetpolitikai és nemzetgazdasági stratégiát, aminek meghatározó eleme – nem kizárólagos, de meghatározó eleme – az a tény, hogy Magyarország Euráziában van.*

Ez nem teszi zárójelbe azt a tényt, hogy Magyarország a NATO tagja, hogy létezik az Egyesült Államok, hogy a magyar stratégiának nemcsak Eurázsiahoz és Euráziában, hanem az Egyesült Államokhoz képest is meg kell határoznia magát, és ki kell alakítania a kapcsolatrendszerét, ami reményeink szerint könnyebb lesz az új adminisztrációval, mint a régivel volt, ami nem egy nagy elvárás, mert a régivel egyáltalán nem sikerült."

A konnektivitástól a nagysztratégiaig

Orbán Viktor miközben visszatérően értelmezi vizsgált beszédeiben a geopolitikai átalakulást és kitér arra, hogy miként látja a liberális világrend megváltozását ennek következtében, arra is hivatkozik, hogy ugyan a világot nem tudja megváltoztatni, saját stratégiáját azonban a korlátozó tényezők ellenére megpróbálja következetesen képviselni és fokozatosan megvalósítani. De mit ért ez alatt a stratégia alatt és, hogyan változik a vizsgált időszak során? Az Állatorvosi Egyetem új épületének decemberi 10-i átadásakor például Orbán Viktor úgy fogalmazott, hogy a liberális világrend végetért: "Magyarország arra készül, hogy hazánk szerepét a nemzetközi térben is új alapokra helyezze. Nem a mások által kijelölt utat akarjuk követni, hanem a saját történelmünkből, a saját gazdaság szerkezetünkből és a saját kultúránkból származó előnyeinket akarjuk kihasználni. A legnyugatibb keleti és a legkeletibb nyugati népként kapcsolódni akarunk a világ

összes gazdasági erőközpontjához.” Négy nappal később, az M85-ös autóút befelyező szakaszának átadásán pedig stratégiájának történelmi aspektusát úgy magyarázta, hogy: “Mi, magyarok mindig rajtavesztettünk, ha civilizációs határvonalakhoz szorítottak bennünket. Vesztese voltunk annak, amikor országunk területén húzódott a keresztény és az iszlám civilizáció határa, évszázados háborúskodásban fogyott a magyar élet, és odaveszett az ország gazdasági ereje. Vesztese voltunk a hidegháborúnak is, amikor erőszakkal elszakítottak minket Európától.A nemzeti kormány hivatása, hogy véget vessünk az elmúlt évszázadok szétszakítottságának. Elhatároztuk, hogy központi helyet csinálunk abból, ami a hidegháborúban még periféria volt. Feltesszük Magyarországot a térképre, mégpedig nem is akárhová, hanem ahová való: Európa közepére.”

Azt, hogy hogyan kerül Magyarország “Európa közepére” jobban megérthetjük Orbán Viktornak a január 27-i Lámfalussy konferencián elhangzott előadásából. Itt elmondta, hogy mielőtt megindították volna a konnektivitás stratégiáját, hosszasan egyeztettek az előtte felszólaló Jeffrey Sachs közgazdással, aki a rendszerváltás óta figyelemmel kísérte Magyarországot és a régiót. Többek között a vele folytatott eszmecseréknek is tulajdonította, hogy harminc év alatt eljutottak a washingtoni disszenzustól a budapesti konszenzusig. Mint fogalmazott: “Talán nem indokolatlan ezt a kifejezést, hogy budapesti konszenzus használni, hiszen a megelőző konszenzus, a liberális, washingtoni, úgy tűnik, ha jól értem a világot, éppen kimúlt.

Már az előző években is a végét járta, de Donald Trump győzelme óta már a feltámadásban sem reménykedhet. Miután nincs washingtoni konszenzus, érdemes definiálni, mégis mi az, amiben mindannyian hiszünk, és amit iránytűnek tekinthetünk, ezt nevezhetnénk budapesti konszenzusnak is, egy kivetített, az egész világra kivetített normatív elképzelésről beszélek, ami röviden úgy határozható meg, hogy minden nemzetnek joga van ahhoz, hogy önmagát tekintse a világ közepének és a legfontosabb viszonyítási pontnak."

A beszéd szerint a liberális korszakot a szuverenitás korszaka váltja, és mivel Magyarország már tizenöt éve építi ezt a miniszterelnök négy sajátosságát nevezte meg ennek a korszakváltásnak. Az első a stabilitás és biztonság, a második a hatékony állam, a harmadik a konnektivitás, míg a negyedik a középosztály szerepének felértékelődése. Láthatjuk, hogy a miniszterelnök ez esetben is visszatér a 2014-es tusnádfürdői beszéd alapgondolatához: "...az előttünk álló időszak egyik nagy versenye az az államszervezési modellek közötti verseny lesz, vagy talán már most is az. Miután a neoliberális államszervezési modellek éppen most buknak meg, Amerikában már megbuktak, de Európában is most buknak meg, ezért az a kérdés, hogy milyen más államszervezési modellek jönnek különböző nemzeti kultúrákból, nemzeti sajátosságokkal körülpántozva. Látni fogjuk majd, hogy melyik államszervezési modell lesz a legsikeresebb a következő tizenöt-húsz évben."

Az ismételt visszatérés a 2014-es beszédhez azt mutatja, hogy a megváltozott erőviszonyoktól egy olyan kedvező közeget remél, ami lehetővé teszi, hogy továbbfejlessze hatalompolitikai kísérletét, kérdés, hogy ez azt is jelenti-e, hogy bővebben kifejti mit is jelent az általa preferált államszervezési modell. Korábban említettük, hogy ez akkor volt legerőteljesebb, amikor nem volt megkötve a keze külső vagy belső válságok által (COVID, ukrán-orosz háború, energiaválság, kegyelmi ügy stb.). Jellemzően közvetlenül sikeres választásokat követően, vagy amikor ideológiai szövetségesei megerősödtek. S habár a kegyelmi ügyből kinőtt egy új ellenzéki szereplő, amely teljes mértékben átrendezte a belpolitikai erőviszonyokat, azt látjuk, hogy ami az államszervezési modellek versenyét illeti, Magyar Pétert a szembenálló modell képviselőjének tekinti, így beleillik az általa képviselt narratívába, amely eddig is a liberális elitet és az általa képviselt modellt támadta. E tekintetben nem módosította ez az amúgy jelentős politikai fordulat a mondanivalóját. A kezdeti bizonytalanság, sok esetben kontraproduktív fogáskeresés mellett megjelent egy olyan terep, az elméleti, ideológiai kérdések, ahol Orbán Viktor úgy érezheti monopóliummal rendelkezik. Még akkor is, ha hosszú idő óta először belpolitikailag akadt egy erős ellenfele, nemzetközileg megerősítést nyert, úgy érezheti bizonyos terheket levettek a válláról, nem egyedül kell képviselnie azt az igencsak konfliktusos alternatív demokráciaképet, amelyet szembeállított az uralkodó nyugati modellel, a liberális demokráciával. Ugyanakkor évértékelő beszédén is visszatért ahhoz a gondolathoz,

hogyan ugyan Trump győzelme előnyös számukra, azonban nem azt jelenti, hogy hátradőlhetnek.

"...Most nem a kicselezés, nem a kimanőverezés, nem a túlélés a cél, hanem a győzelem. Eddig lázadtunk, most már győzni is akarunk. Magyarország után fellázadt az Egyesült Államok is. Így azonnal más a leányzó fekvése. De ne higgyük, hogy Amerika sikeres lázadása elhozza a győzelmet Magyarország számára. Ők nem tudnak győzni helyettünk, csak javítani tudják az esélyeinket. Trump elnök nem a megváltónk, hanem a harcostársunk. Ráadásul még ő sem végzett a munkájával; éppen, hogy nekikezdett. Még súlyos küzdelmek várnak rá – nemcsak a világpolitikában, de otthon is. Magyarország szempontjából annyi történt, hogy Dávid Góliáttal vívott küzdelme közben megérkezett Dávid bátyja is, aki elég marcona legénynek látszik. Kaptunk egy esélyt, hogy kitörjünk az ostromlott várból. Sőt, ne csak kitörjünk, hanem áttörjük a birodalom hadállásait. Most kell bátran és nagyban gondolkodni. Ezért azt javaslom Önöknek, magunknak, hogy 2025 legyen az áttörés éve."

Hátradőlés helyett a 2026-os választási kampány előtt egyre inkább azt látjuk, hogy az Orbán-kormány a megváltozott erőviszonyokból vezeti le jövőbeli terveit, hogy képesek lesznek biztosítani a gazdasági fellendülést stb. persze akkor, ha a szavazók megadják nekik erre a felhatalmazást, s a felhatalmazás révén legitimitást nyer alternatív modelljük, amelyet idővel a politikai küzdelmek, véleményformálás és

alkuk révén az Európai Unióra is kiterjesztenének. Hogy mindez hogyan nézhet ki? A Kereskedelmi és Iparkamara március eleji gazdasági évnyitó eseményén Orbán Viktor felidézte, hogy az előtte beszélő kamarai elnök Puskás Ferencre hivatkozva úgy fogalmazott, hogy *“szép, támadó futballt kell játszani”*, amire úgy replikázott, hogy *“Ez az év az áttörés éve, áttörni csak támadással lehet.”* S miközben valószínűsíthető, hogy a támadás rövidtávon politikai jellegű lesz, és nem a kampány során fog elmélyülni a tartalmi megalapozása az Orbáni koncepciónak, azt meg kell jegyezni, hogy a tartalmi oldal további mélyítése nélkül erodálódni fog az a helyzeti előny, amelyet az ideológiai építkezés korábban biztosított a Fidesz számára.

Miközben a beszédek rendre hivatkoztak a konnektivitásra, mint a magyar külpolitikai stratégiára, és visszatérően megjelenik, hogy az elmúlt tizenöt évben a jobboldal egy tudatos stratégiát hajtott végre, aközben például a vizsgált időszak során elhangzott, főként regionális vezetőkkel folytatott találkozókat követő sajtótájékoztatókon, egy ettől némiképp eltérő fókusz figyelhető meg, amely leginkább a Békés Márton – Tóth Máté névvel fémjelzett Nemzetközi Együttműködés Rendszere koncepcióban megfogalmazott prioritásokhoz hasonlít, ami kísérlet egy nemzeti nagystratégia megfogalmazására. Ez a *nemzeti realizmusra* keresztelt nagystratégia a belpolitikai rendszer külpolitikai kiterjesztése.

A vitairat öt javaslatot fogalmaz meg a Nemzetközi Együttműködés Rendszerének konkretizálásaként: “1) Feltétlenül bent maradni a nyugati struktúrákban, de nem adni fel a függetlenségből. 2) Déli nyitás: tájékozódás a BRICS és a „sanghajiak” felé, BRI-integráció, állandó tagság a Türk Államok Szervezetében, fokozott nyugat-balkáni orientáció, erősebb bilaterális azeri, török és közép-ázsiai kapcsolatok. 3) Gazdasági semlegesség a finanszírozási, piaci, beruházási, technológiai és energialehetőségek vonatkozásában, kizárólag a magyar érdeket szem előtt tartva. 4) A magabíró Magyarország, mint örök origó és állandó vonatkoztatási pont leszögezése – politikai, gazdasági, energetikai, katonai és kulturális szempontból egyaránt. 5) Közép-európai regionalizmus, benne centrális erőtként a Kárpát-medencével.” Ennek konkrét megnyilvánulása tetten érhető például a Robert Fico, Aleksandar Vucic, és Alice Weidellel közös sajtótájékoztatókon, ahol visszatérő motívum volt az energiabiztonságnak a magyar és régiós geopolitikai érdekek szerinti megteremtése.

Miközben a fent említett területek a politika “működtetéséhez” természetesen fontosak, nem biztos, hogy ez egy ország nagystratégiájának szintjére való, sokkal inkább az abból következő politikai stratégia része, még akkor is, ha némiképp homályos, hogy a definíciók szintjén mit tekintünk nagystratégiának. A Donald Trump nagystratégiáját korábban könyvében bíráló Hal Brands például úgy fogalmazott, hogy a nagystratégia a politikát irányító alapelvek

összessége, "...egy integrált fogalomgyűttes a kormányzás szélesebb körű irányításához. A globális környezet, a legfontosabb fenyegetések és célkitűzések, valamint a véges erőforrások kulcsfontosságú ügyek közötti felosztásának megfontolt értékelését jelenti. Ezek a megfontolások képezik a politikát irányító koncepcionális keretet, vagyis azokat a konkrét kezdeményezéseket, amelyek útján az egyes államok kezelik a világot." Amennyiben elfogadjuk ezt a definíciót, úgy természetesen az olyan partikulárisabb, szakpolitikai elemek is beletartozhatnak, mint az energiabiztonság, vagy a technológiai fejlesztés szükségessége. Értelmezésünk szerint azonban miközben fontosak az ilyen jellegű tisztázó kísérletek, s a magyar nagysztratégia kifejtése, nem biztos, hogy nem egy magasabb absztrakciós szinten kellene kezdeni kifejtését. A beszédekből kiviláglik, hogy a miniszterelnök igyekszik beépíteni mondanivalójába a rendelkezésre álló, magyar és külföldi versengő koncepciókat, ugyanakkor néha mintha a gyakorlatiasabb aspektusai erősebben jelennének meg azoknak, mint az elméleti részei. Aminél persze vissza lehet utalni arra, hogy a politika dolga a rendelkezésre álló tudás alkalmazása, azonban ellentmond annak, hogy csak azt lehet a gyakorlatban alkalmazni, amit egy kormányzat tudás révén saját maga előállított, vagy megszerzett.

A koncepcionális fejlesztés stratégiája

A fentiek alapján azt láthatjuk, hogy elméleti síkon a vizsgált beszédekben jelenleg három absztrakciós szint jelenik meg. Újra előkerült a 2014-es alapgondolat, amely a liberális demokrácia két alkotóelemének (liberális-demokratikus) megváltozott egyensúlyából vezeti le a nyugati államszervezési modell megroppanását. Jelen van az erre az alapgondolatra épülő az utóbbi évtizedben "fejlesztett" konnektivitás elmélet, és most látjuk ennek részletezési kísérleteit, ami egy jövőbeni magyar nagystratégiáról való gondolkodásban nyilvánul meg. Miközben korábban felhívtuk a figyelmet arra, hogy észrevehető egyfajta elmozdulás az elmélet gyakorlati alkalmazásának irányába, ami negatívan befolyásolhatja az elmélet-gyakorlat egyensúlyát, a három absztrakciós szint azonosítása néhány további kihívásra is rámutat a kormány koncepcionális gondolkodása terén.

Az első ilyen kihívás a *definíciós sokszínűség problémája*. Miközben nyomon követhető az orbáni-gondolkodás fejlődése 2014-től napjainkig, az illiberális állam koncepciója rendkívül sok változáson esett azóta át. Emiatt a beszédekben ugyanaz a gondolat nagyon sokféleképpen jelenik meg a kereszténydemokráciától kezdve a szuverenizmuson át. Ez nem segít az elméleti tisztázásban. A definíciós sokszínűség mellé második kihívásként ráadásul mára belépett az *absztrakciós szintek sokszínűsége*, amelyek inkább versengenek

egymással, semmint egymást erősítik. Hiányzik egy világos gondolati hierarchia, jelenleg inkább az figyelhető meg, hogy praktikus okokból, a politika természetéből adódóan, a gyakorlati alkalmazás kerül előtérbe az elmélet részletezése helyett. Holott mindhárom absztrakciós szintre szükség van egy ország kormányzásának megalapozásához, még ha rendszerint nincs lehetőség egyszerre mindhármát fejleszteni, hosszútávon kontraproduktív, ha arra a következtetésre jutnak, hogy az elmélet "kész", most már csak le kell bontani, alkalmazni kell a hétköznapiakra. Az elméleti alapokat éppúgy folyamatosan fejleszteni kell, mint ahogy a nagystratégiát is időről-időre adaptálni kell a változó körülmények tükrében. Végezetül a harmadik és utolsó kihívás abban rejlik, hogy mivel Orbán Viktor egy alternatív államszervezési modellt vázol fel, s ennek következtében a mintaként szolgáló modell rendszerellenzékeként határozza meg magát, az ebből következő nagystratégia kizárólag akkor tartja megvalósíthatónak a modellt, ha "nemzeti kormányzás" valósul meg 2030-on túl is, tehát a *konceptcionális gondolkodás exkluzív jellegű*. Ez két problémát vet fel. Egyrészt azt, hogy ahogyan azt a *Kormányzásra várva* című könyvünkben részletesen kifejtettük, a domináns párti rendszerek hajlamosak az úgynevezett degenerációra, "kopásra". Ha elfogadjuk azt, hogy a domináns pártok nem feltétlen antidemokratikus képződmények, hanem a magyar esetben történelmileg választ adnak bizonyos társadalmi igényekre, akkor az is világos, hogy folyamatos belső megújulás, fejlesztés nélkül nem tudnak fennmaradni, hiába illeszkednek amúgy a magyar hagyományokba.

Az utóbbi tizenöt évben mindig a domináns párt, a Fidesz vitte az innovációt a rendszerbe, ellenzéke nem tudta felvenni ebben a versenyt, úgy tűnt a kormány mindent lefed. Az utóbbi egy évben azonban megjelent egy olyan új ellenzéki pólus, amely ha nem is dominanciára tör, de a pártok felett átívelő üzeneteivel néppárti babérokra mindenképpen. A Tisza innovációja az, hogy *inkluzív politikát kínál a dominancia megtörése érdekében, amely majd utána visszatérhet egy szokványos versengő pártpolitikai rendszerhez*. A mindenkire nyitott politizálással szemben az a típusú pólusképzés, ami eddig a Fideszt jól szolgálta, most korlátaihoz érkezett, ez a második problémája a koncepcionális gondolkodásának exkluzív jellegének. Rövidtávú kampányszempontok szerint jó stratégia lehet a tábor logika fenntartása, a dominancia fenntartása szempontjából azonban inkább kontraproduktív. Hosszútávon még ha egy alternatív rendszert is próbálnak megvalósítani, ellentmondást okoz, hogy úgy próbálnak nemzeti egységet teremteni, hogy közben az ellenzék is a rendszer ellenségévé válik. Ez ugyanis éppúgy korlátot szab a bevonható szavazóknak, mint ahogyan az "óellenzék" rendszerellenzéki jellege elzárta a növekedés lehetőségétől.

A Fidesz lehet "Brüsszel", vagy a liberális elit rendszerellenzéke, de nem tekintheti a nem rá szavazókat a rendszer ellenségének. A koncepcionális fejlesztés innovációja tehát az lehetne, ha egy olyan nagysztratégiát alakítanának ki, amely elvben minden állampolgár felé

nyitott, adott esetben egy kormányváltás esetén még tovább is vihető, ideológiától függetlenül. Ez azt jelenti, hogy bizonyos ideológiai kérdések a nagystratégia szintje felett és alatt kerülnének kifejtésre. Azok a geopolitikai kiindulópontok, amelyre a korábbi ellenzék nem reagált (pl. Ázsia felemelkedése) kiragadhatóak az ideológiai síkból. Az Egyesült Államokban az eurázsiai fordulatot Barack Obama elnöksége alatt észlelték, akkor vált a hivatalos nagystratégia részévé az erre való reagálás, tehát ez nem ideológiai kérdés. Habár elemzésünk módszertani bevezetőjében úgy fogalmaztunk, hogy nem foglalkozunk a beszédelemzésben az ellenzék hatásával, ennyiben reflektálnia kell a koncepcionális gondolkodásnak erre a jelentős belpolitikai változásra.

Az inkluzivitás, mint innováció

Elemzésünk kiindulópontja az volt, hogy Donald Trump megválasztásával egy olyan, a Fidesz részéről rég várt politikai környezet alakult ki, amelyben Orbán Viktor visszatérhet alternatív rendszerjavaslatának mélyebb elméleti kifejtéséhez. Az általunk vizsgált beszédek nem csak arra mutattak rá, hogy ez a kezdeti óvatosságot követően valóban megvalósult, hanem arra is, hogy legalább három versengő absztrakciós szinten jelenik meg beszédeiben alapkoncepciójának kifejtése. Ugyan a beszédelemzés rámutat arra, hogy a miniszterelnök igyekszik beépíteni a rendelkezésre álló versengő koncepciókat, érzékelhető egy feszültség az elmélet és a gyakorlat

között, mi több elemzésünk rámutat három kihívásra a koncepcionális gondolkodás kapcsán. Egyfelől az elméletet részletező definíciók sokszínűsége miatt ugyanaz a gondolat rendkívül sokféleképpen jelenik meg, másfelől az absztrakciós szintek hierarchiája némiképp tisztázatlan, inkább versenyeznek egymással, mint erősítik egymást. Harmadrészt pedig a konceptuális gondolkodás kizárólagos, csakis a Fidesz kormányzása mentén megvalósítható, így két irányból is kihívással szembesül az utóbbi egy év belpolitikai fejleményei miatt. Egyrészt szembesül a dominanciából eredő természetes degenerációval, amelyet a nemzetközi és történelmi minták alapján csakis valamiféle belső megújulással, politikai innovációval lehet megállítani. Másrészt szembesül azzal, hogy az új ellenzék innovációja, amely megkülönbözteti a korábbi ellenzéki formációktól, épp az, hogy inkluzív, táborokon átfelő politikát hirdet. A Fidesz akkor tudna reflektálni jelen helyzetében erre a kettős kihívásra, ha koncepcionális fejlesztésként egy inkluzív nagystratégiát vázolna fel, amely bizonyos ideológiai kérdéseket magasabb, illetve alacsonyabb szinten tárgyalna, mint most. Láthattuk a vizsgált beszédekben, hogy Orbán Viktor egyértelmű szakaszhatárként tekint Donald Trump megválasztására, és a Patrióták európai megerősödésére, ami meglátása szerint a nyugati progresszív dominancia végét eredményezi. Ebből kifolyólag ennek a rendszernek a rendszerellenzékeként viselkedik, ugyanakkor az államszervezési modellek versenye nem egyenlő az országon belüli pártpolitikai versengéssel.

Belpolitikailag a rendszerellenzéki magatartás bezárja a pártok számára elérhető szavazótáborokat. Az elmúlt tizenöt év intenzív ideológiai építkezése lehetővé tette, hogy a Fidesz domináns párttá váljon. Azonban a domináns pártok is csak folyamatos megújulás révén tudnak tartósan hatalmon maradni. Miközben valószínűsíthető, hogy nem a kampány során fog megvalósulni a további elméleti megalapozása az általunk azonosított három absztrakciós szintnek, az elméleti alap további mélyítése, és bővítése nélkül erodálódni fog az a helyzeti előny, amelyet 2010 óta magának tudhat a párt.

